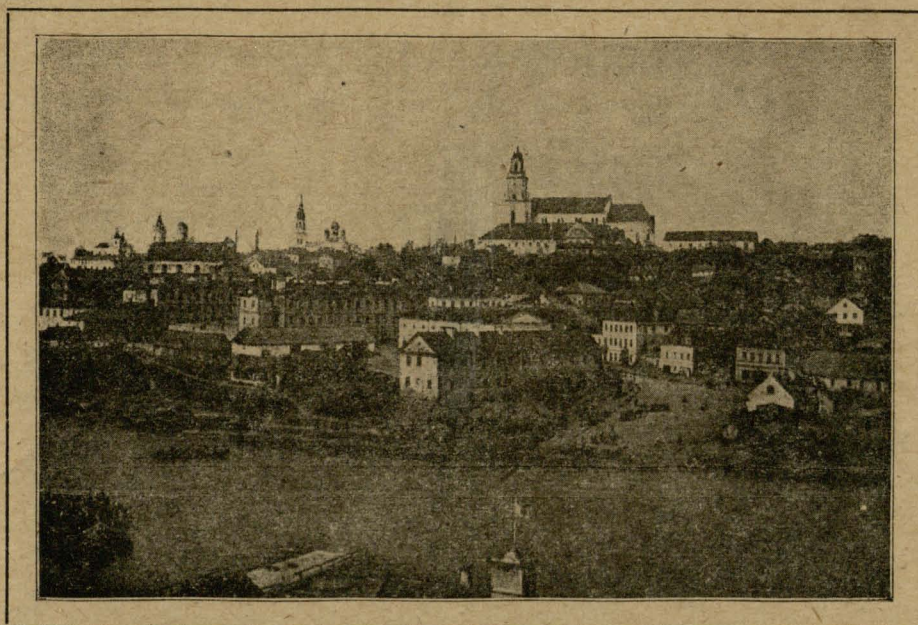

ЧАСОПІСЬ

МІНІСТЭРСТВА БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ.

УРАДОВЫЯ ПАВЕДАМЛЕНЬНЯ.—СТАТУТЫ І ПРАЕКТЫ.—ВАЕННЫЯ АБГЛЯДЫ.—БЕЛАРУСКАЕ ПІСЬМЕНСТВА.—ГІСТАРЫЧНЫЯ МАТЭР'ЯЛЫ.—КРОНІКА БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЫ.

Нашэ слаўнае ГОРОДНО—другая Вітаўтава сталіца.

Заложэна, як гавораць летапісцы—чы у 983, чы 1038 гадох у час походаў на ятвягаў украінскіх князёў Владзімера Сьвятога і Яраслава Мудрага. Гісторыя гэтага старэйшага беларускага места - гэта яскравы шлях барацьбы беларусоў за свабоду. Ад красавіка 1919 году Городно захоплено палякамі. Як Городно, так і Нёман, над якім гэтае места пабудована, не раз апевалі нашыя песьняры.

ГОРОДНО.

...Пад тваім крывавым брукам
Спяць-татарын, швэд і лях...
Не гаруй! З вясеньнім гукам
Страсянеш ты польскі жах!

А. Сарасек.

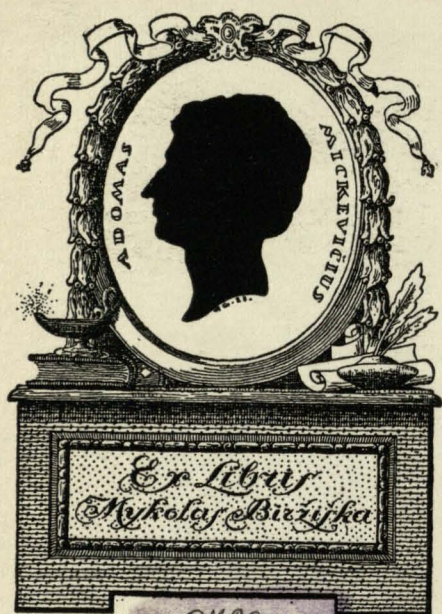
НЁМАН.

...Ты пячэш далёка, знаю,
У землі жмўдзі і немцоў...
Раскажы ж чужому краю
Пра жыццё тваіх сыноў!..

Я. Колас.

КОЎНА.

Лістапад-Снежэнь,
1919.

МЕСТ № 3-4 „ЧАСОПІСІ“:

Т Э К С Т.

Стр. 1—2.	
ья праф. В. Смолко	„ 2—5.
1920 году. Короткі абгляд Я. В—ко	„ 5—13.
VI СТАЛЕЦЬЦЯ АНДРЭЙ РЫМША. Стацьця праф.	
	„ 6—8.
Д. Стацьця Т. Л—овіча	„ 13—14.
ЫЦЦЕ: „Дзьве сьмерці“, „Да Бацькаўшчыны“, Правы чле-	
	„ 14—16.
	„ 16.

АПРОЧ ТАГО 14 ІЛЮСТРАЦЫЯЎ.

У чарговым № 5 „Часопісі“

будуць надрукаваны стаьці: праф. Э. Карскага, праф. Э. Вольтэра, В. Ластоўскага, Я. Варонко, Т. Лагвіновіча і інш.; зьмест гэтых стацей закране такія пытаньня: старую баларускую пісьменнасьць, астаткі літоўскіх племёнаў у Городзеншчыне, выбары ў Устаноўчы Сойм Літвы, рэлігійную унію і інш. Апроч таго будуць надрукаваны ілюстрацыі: Васіля Цяпінскага, паэта Змітра Бядулі, Галоўнакамандуючага Літоўскай Арміі, Камандзера 1-шага Городзенскага беларускага поўка М. Антонава, Міністраў: Справядлівасьці Л. Нарэйко, Ўнутрэных Спраў д-ра Э. Драўгеліса, заграічных прэдстаўнікоў у Коўні і інш.

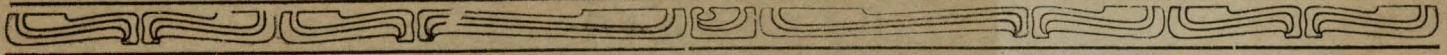
Шыкуюцца да друку новыя кнігі:

1. „Беларусь ад Керэнскага да Пілсуцкага“.
2. Беларусь у мінуушчыне і сучаснасьці.
3. Літоускае Гаспадарства і беларусы.
4. 1-шы Усебеларускі Зьезд.
5. Літоускі Статут.
6. Як стварыўся Беларускі Урад?
7. Літоускія Дзержаўныя Вехі.
8. Беларусь і Украіна.

ЧАСОПІСЬ

МІНІСТЭРСТВА БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ.

УРАДОВЫЯ ПАВЕДАМЛЕНЬНЯ. — СТАТУТЫ І ПРАЕКТЫ. — ВАЕННЫЯ АБГЛЯДЫ. — БЕЛАРУСКАЕ ПІСЬМЕНСТВА. — ГІСТАРЫЧНЫЯ МАТЭР'ЯЛЫ. — КРОНІКА БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЫ.

Нашым ваякам.

Вершы

Алеся Гаруна.

АЛЕСЬ ГАРУН
(А. В. Прушыньскі).

Выдатнейшы беларускі песьняр. Радзіўся у 1887 г. у Навагрудчыне. За ўчасьце у першай расейскай рэвалюцыі ў 1905-06 г. г. адбыў палітычную ссылку ў Сыбэрыі, скіль вярнуўся толькі у 1917 гаду. Аўтар кнігі „Матчын Дар“, выданай Беларускім Урадам у Менску.

Трохлінейка - магазынка.

То ня дудка мая,
Не жалейка,-
Гэта стрэльба мая-
Трохлінейка.
Бараніла мяне
Даглядала,
На сваёй старане
Пільнавала.
Я ў астрозе сядзеў
Прад вайною,
Бо свабоды хацеў,
Ды з зямлёю,

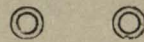
Сабіраўся ўцячы,-
Ні ўдалося,-
Магазынак... сваіх
Ні знайшлося.
Па астрозе папаў
Я ў войска,
Навучалі мяне
Тут па-свойску:
Мала костак усіх
Не зламалі,
Трохлінейку за то
Даравалі.

24015508

14174

З ёй цяпер я ужо
 Ні расстаўся
 І свабоды пры ёй
 Дачакаўся.
 Ну, пацеха мая,
 Журавінка,
 Трохлінейка мая—
 Магазынка.

Мы цяпер заживем
 Па другому,—
 Ні падданы чарту
 Ніякому;
 Будзем мы ваяваць
 Для народу,
 Бараніці наш край
 І свабоду...

Паходная.

Загрэмелі ў барабаны,
 Заігралі ў трубы,—
 Раскаціўся грукат грому
 Чалавечай згубы.

Закурылася дарога,
 Заіржалі коні,
 Праваджала маці сына
 Па зялёнай блоні.

Залівалася сьлязамі,
 Каля стрэмя ідучы:
 „Завісаюць над табою,
 „Галубок мой, тучы...

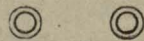
„Яшчэ будзе вараненькі
 „Весяло іржаці:
 — Выйдзі, выйдзі гаспадыня
 — Сыночка ўстрачаці! —“

„Загнятуць цябе марозы,
 „Мой пякнюткі квецце,
 „Астануся я зязюлькай,
 „Сірацінкай ў сьвеце...“

Пацешаў яе хлапчына:

„Супакойся, мама,
 „Ні на векі ты за мною
 „Зачыніла браму.

„Яшчэ будзе вараненькі
 „Капыцікам біці:
 — Выйдзі, выйдзі гаспадыня
 — Сыночку адкрыці! ..

Беларускія ідэалы.

СТАЦЬЦЯ.

Беларускі палітычны рух яшчэ тры гады таму назад быў далёка адстаўшым ад нацыянальнага і ледзь—ледзь прасовываўся праз шчэлюбінкі расейскага царызму на белы сьвет. Развал грамадзянскай еднасьці ў Расеі дапамог яму запаліцца яскравым полымем на раніцы петраграцкай рэвалюцыі і дагнаць росквіт беларускага нацыянальнага адраджэньня, як раз у той момэнт, калі ад беларускага народу жыцьцё запытала ясна і голасна:

— Скажы, беларускі народзе, чаго ты сабе жадаеш?

Цяжкія сталецьця няволі спачатку пад Польшчай, а потым і пад Расеяй, цёмнасьць і прыні-

жаннасьць беларуса не далі яму магчымасьці узмацаваць свае думкі і жаданьня і выпрацаваць у сябе нагэты час ясны сьветагляд. Таму і адказ на запытаньня жыцьця беларус не мог даць адразу і коротка. Ён адказываў доўга, блізка праз ўвесь чырвоны 1917 год сваёй простаю мовай, словы якой зляжылі з сябе пекны абраз беларускіх ідэалаў.

Гэта было на I-шым Ўсебеларускім Зьездзі беларускага народу ў Менску два гады таму назад.

Народ беларускі, некалі гаспадар большасьці былога Вялікага Князьства Літоўска-Беларускага, паслаўшы на гэтае народнае ве-

ча сваіх прэдаўнікоў з ўсіх кутроў сваёй роднай зямлі, ясна сабе давай справаздачу, чаму гэта ад яго пытаюцца аб яго жаданьнях, чаму яго склікалі на такі вялізарны сход.

Цяжкі ўціск праз трыста гадоў, голад і бэззямельле у вёсцэ, прыгнэбнае жыцьцё па местах, бэзупынная вайна на беларускай зямлі, надыходзячы раздзел бацькаўшчыны паміж дужэйшымі суседзьмі, імперыялізм ра-

сейскае рэвалюцыі — ўсё навакол прась-вещіла беларускага бедака хучэй і лепш, ніж „агульнае абучэньне“ і расейска-польскія амбаны.

— Хачу сам кіраваць сваёй зямлёй, хачу сам на ёй гаспадарыць бэз чужой апекі і дагляду! —

— Хачу гаварыць на сваёй роднай мове, каб абыйсьціца бэз моў маіх трохсот-летніх катаў!

— Хачу ізноў падняцца на ногі, зраў-

няцца з ўсімі народамі сьвету і быць дзяржаўцай свайго лёсу...! —

Такія лэзунгі пачалі выстаўляць народныя прэдаўнікі крывіцкай, дрэговіцкай і былой ятвяжскай зямель, абвернуўшы іх на 1-ым Ўсебеларускім Зьездзі у, так званыя, „рэзалюцыі“ Зьезду, у якіх ужэ кожны мог прачытаць, аб чым хлапочэ беларус.

Аб ўласнай ўладзе! Каб не было больш чужынцоў, кіруючых беларускіх жыцьцём. Каб сваелюдзістаялі на чале управы краем. Каб беларуская старонка сама, як ядынае цела, магла гаварыць з суседзьмі самастойна праз сваіх жа людзей.

З такога погляду выходзіць і выйшла ідэя аднаўленьня свайго былога дзяржаўнага быту, свайго государства.

ГРАМАДА БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКИХ ДЗЕЯЧОЎ у ГОРОДНІ

(у лютым 1919 году).

У першым раду: Былы Начальнік Канцэлярыі М. Б. Спраў—П. Крэчэўскі, Член Літоўскай Дзяржаўнай Рады прот. І. Корчынскі, Міністар Беларускіх Спраў — Я. Варонко, Упоўнаважнены Літоўскага ўраду — А. Жылінскі, Старшыня Городзенскай Беларускай Управы Э. Курлоў (†), Старшыня Городзенскай Камісы дзеля рэгістрацыі страт ад вайны — А. Ознібішын.

У другом раду: палкоўнік К. Езавітаў, афіцэр Літоўскага Штабу — Б. Гедрайціс, беларускі афіцэр К. Шчэрба-Равіч, Сэкрэтэр Літоўскага Упоўнаважненага — С. Лаўзарайціс, Член Дзяржаўнай Рады д-р К. Белецкі, затым трэці — Член Городзенскай Б. Управы — В. Боеў, Тэхнічны Сэкрэтэр М. Б. Спраў—інжэнер Е. Кургановіч, б. Камандзэр 1-шага Беларускага поўка — М. Лаўрэнцьеў і інш.

Аб сваёй душы! Каб свая, наша родная „простая“ бацькаўская мова, мова „Літоўскага Статуту“ — стала першай сярод роўных, каб народ праз яе атрымываў сьвет і будаваў сваё ўласнае культурнае жыцьцё.

З гэтуль ясны нацыянальны светгляд і абарона сваёй культуры і старасьвеччыны.

Аб сваім сацыяльным жыцьці! Пазбавіць

польскіх феадалаў, захапіўшых у часы паняверства над беларускім народам усе магутнейшыя абшары беларускай зямлі ў свае насытныя пальцы, іх маэнткаў.

З такога заданьня выходзіць яшчэ адна нацыянальная справа—зварочэньня зямлі яе прыроднаму мазольнаму гаспадару.

Вернуць родную мову і бацькаўскую зямлю!

Аб сваіх суседях! Тут беларус паказаў свае правы на сваё дабро і права вартаваньня сваіх седзіб.

Вэрнуць бежэнцаў, надзяліць іх за стра- ты, адбудаваць разрушаныя вёскі і месцы!

Гэта адносілася да недаўнага ўладара, які спаліў добрую палову Беларусі, разagnaў яе сыноў по ўсім ўсходнім абшары і уставіў бежэнскімі могількамі „шлях мучаннікоў“ аж да холодной Тайгі, чы гарачага Туркестану.

Вывесці польскія легіоны з беларускай зямлі, чы пазбавіць іх аружжа!

Каб паны не здзеківаліся над беларускімі селянамі падмогай сваіх легіонаў за „крыўды“ якія гэным панам наняслі тамбоўскія, чы маскоўскія „фронтавікі“.

Каб ня было другой чужацкай, гэта значыць, польскай сілы ў межах непольскіх абшараў. Каб ізноў не папасці з вагню ў полымя, у абняцьця закаханай у Беларусь Рэчы Польскай „Паспалітай“.

Такі шлях будучыны акресьліў сабе беларус, маючы евабоду слова, не прымушаны да гэтага нікім!

Ніхто яго не палохаў, ніхто яго не вучыў. Толькі калі ён, беларускі сермяжны бедак, выказаў сваю волю, толькі пасья надлецелі крывава-чорныя душэгубы і разagnaлі адноўленнае беларускае ўсенароднае веча.

Дзеля развіцьця акресьленых ідэалаў— гэта не пашкодзіла!

Такім чынам асталося недагавораным адно пытаньне.

Гэта тое, што да апошняга часу не дае магчымасьці двум адвеку аб'яднаным народам, адрадіўшымся праз вагонь і меч, выказаць погляды на адносіны паміж сабой.

Адносіны беларусоў і літвіноў.

Народы, меўшыя да свайго занепаду адну супольную дзержаву, адны і тыя пачаткі сваёй самабытнай культуры, аднэ эканамічныя і сацыяльныя абставіны, не зьменіўшыся да гэтага часу,—у момэнт найпаважнейшы ў сваёй гісторыі стаяць адзін да другога плечыма, так як бы не ведаючы, што жывучь бок-о-бок, як жылі праз тысячу гадоў.

Развязаць гэтага заданьня, — а ласьне, устаноўленьне ясных і канечных адносін паміж ўсходам і заходам аднэй і тэй жа прыроднай эканамічнай едынкі, дало бы магчымасьць стварыць ядыны фронт проці агульнага ворага, як ў напрамку Масквы, так і тут проці адвечнага ласуна на беларуска-польскія землі—польскага пана.

Гэты апошні цяпер робіць усе заходы, каб разбіць на две воражныя адна да другой часткі—землі былога Вялікага Князьства Літоўскага. Апроч таго, і часць літоўскіх палітыкаў—альбо „не ведаючы, што робяць“, альбо у гарачцы свайго нацыянальнага шовінізму, выбіраючы паміж розумам і языком, на жаль, апошняе, так сама проводзяць на ўсходзі сучаснага Літоўскага Гаспадарства дубэльтовы кітайскі мур.

Выходзячы з вышэй акресьленых беларускіх жаданьняў і добра пазнаўшы на фактах, як ўладу ўсіх расейскіх царскіх і „народных“ урадаў, так і панаваньне сучаснага польскага „дэмакратычнага“ камісара, прыходзіцца мець на думцы, што такі кітайскі мур можэ стаць магільнай плітой незалежнасьці літоўскага народу.

Большэсьць (калі не усе!) палітыкаў будемай на ўскодзі ў межах Вітаўтавай „Літвы“—Беларускай Народнай Рэспублікі, што дня ўзмацовываючай свае палажэньне—ніколі не пакідала думкі аб хаўрусе з намі, а калі да гэтага яшчэ далучыць, у тэй чы іншэй зьвязі, незалежныя—Латвію і Эстонію, а на поўдні Украіну, то такі букет незалежных народаў стаў бы моцным бар'ерам і ад кремлеўскіх апрычнікаў і ад панскіх конюхаў з пляцу Сьвятога Зыгмунта з Варшавы, маючы усё сваё, што трэба ў гаспадарстві, сваю прамысловасьць і запасы сырога матэрыялу, маючы сваю эўропейскую лесную Канаду (Беларусь), свае мора (Балтыку ў Літве, Латвіі і Эстоніі і Чорнае мора на Украіне), свой вялікі водны шлях „з варагаў у грэкі“ (Нёман, Дзьвіну, Прыпяць, Днепро)...

Мы не будзем заглядаць ўпярод, далей, што можэ даць нам паразуменьне з вышэй

памянёнымі суседзямі. Адно толькі можэм сказаць, што пакуль мы дачэкаемся новага развалу новай Польшчы, яна многа гора нам яшчэ прынясе.

Вельмі жаль, што паляка-дзяржаўцу не навучылі нічога цяжкія часы мінуўшчыны: наадварот, ён далёка перэгнаў царскага жандарма і мураўёўскага „усьмірыцеля“.

А гэта яшчэ болей гаворыць за тое, што незалежная Літва не павінна адгаражывацца калючымі дротамі ад беларускага народу, ідэалы якога дасягаюць тэйжэ вольнай будучыны, як і ідэалы літвіна.

Праф. В. СМОЛКО.

БЕЛАРУСКІ РУХ

ад 1917 да 1920 году.

Кароткі абгляд.

I.

Петраграцкі перэварот 27 лютага 1917 году, вядомы пад назвай „фэвральскай рэвалюцыі“, дадаў да нацыянальнага руху ўсіх народаў, населяўшых былую Расею яшчэ і востра палітычны выгляд.

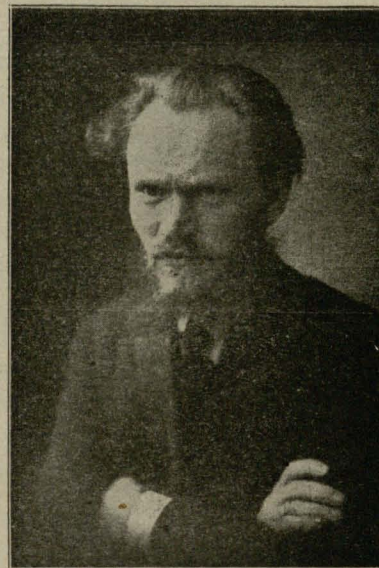
Як і украйцы, палякі, латышэ, літвіны, ўсюды беларусы сталі арганізавацца ў палітычныя аб'яднаньня і ўжэ ў сакавіку таго ж году склікалі ў Менску першы зьезд беларускіх нацыянальных і палітычных дзеячоў.

Часовы Расейскі „Рэвалюцыйны“ Ўрад, аслабніўшы старонку ад царызму, не змог сам усьцерагчыся, каб не захварэць царскай палітыкай і доўга на знаходзіў тых срэцтваў, якія выбавілі бы Расею ад развалу. Расейскія Габінэты князя Э. Львова і А. Керэнскага за ўвесь час рэвалюцыі ад лютага да кастрычніка 1917 году паказалі сваю поўную несвядомасьць у нацыянальных пытаннях і гэтым самым дапамаглі самачыннасьцю паўстаючых ўсюды апазыцыйных нацыянальных арганізацый, у тым ліку і беларускіх.

Народ левеў ва ўсіх пытаннях. Арганізаваны на першым беларускім зьездзе ў сакавіку-Беларускі Нацыянальны Камітэт у летку 1917 году павінен быў уступіць свае права на аб'яднаньне ўсяго беларускага народу замяніўшай Камітэт—Цэнтральнай Радзе Беларускіх Арганізацый і Партый, перэважаючае палажэньне ў якой заняла старэйшая, спраўляўшая тады 20-цілецьце свайго існаваньня-Беларуская Сацыялістычная Грамада.

У гэты час, як ў краі, так і на фронці, ўсюды шпарка сталі расьці беларускія арганізацыі, у большай сваёй часьці-палітычныя, а так сама і прафэсыянальныя, культурна—прасьветныя, бежэнскія і іншыя.

Менск стаў цэнтрам беларускай палітычнай работы. Ад яго не адставалі беларускія арганізацыі Петраграду і Масквы: у першым знаходзіўся Цэнтральны Камітэт Беларускай Сацыялістычнай Грамады, Беларускае Таварыства помачы пацярпеўшым ад вайны, Беларускае Прэдстаўніцтва ў Асобай

СТАНІСЛАЎ ШЫЛІНГАС.

Старшыня Дзержаўнай Рады Літвы.

Радзіўся ў Вільні ў 1885 гаду, юрыст-скончыў Маскоўскі Унівэрсытэт, адкуль і пачаў неўстанна працаваць у літоўскіх арганізацыях. У першы пэрыяд Расейскай Рэвалюцыі працаваў у Расеі; ў 1918 гаду перэехаў у Вільню, дзе быў выбраны Таварышам Старшыні Дзержаўнай Рады, а ў 1919 гаду, пасля выбараў Прэзыдэнта, і Старшынёй.

Да 1919 году быў адным з лідэраў партыі „Сантара“, цяпер непартыйны; выдатны красамоўца і публіцыст.

Нарадзе дзеля апрацаваньня Закона аб выбарах да Ўсерасейскага Устаноўчага Сбору; у Маскве рабіла шырокую працу многатысячная па ліку сваіх членаў бежэнская арганізацыя непалітычнага характэру Беларуска-Народная Грамада, якую падтрымлівалі, як сацыялісты, так і Хаўрус беларускага праваслаўнага духавенства.

Зразумела, што нацыянальная праца кіпела ў раёні вольнай ад нямецкай акупацыі беларускай тэрыторыі, а ласьне, у такіх местах, як Полацк,

Вітэбск, Смаленск, Магілёў, Бабруйск, Слуцк, якія былі звязаны, як са сваім цэнтрам,—ўсе з Менскам.

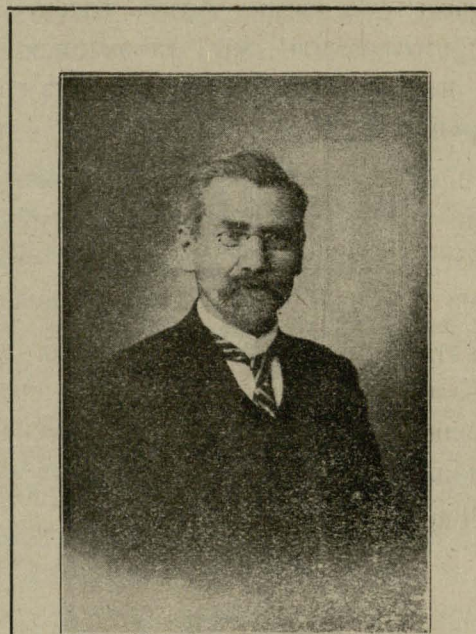
Параскіданья праз вайну па ўсім абшары былой Расеі беларусы з кожным днём усё галасьней і ясьней давалі аб сабе знаць.

Асабліва беларуская праца стала шпарка ўзмацовываца пасля выступленьня беларусоў на Маскоўскай Дзержаўнай Нарадзе, а затым на Петраградзкай Дэмакратычнай Нарадзе, скуткам якіх было устанаўленьне Часовай Рады Расейскай Рэспублікі (куды так сама папалі і беларусы), якая замяніла сабою аджыўшую свой час сталыпінскую Гасударственную Думу.

Аднэй з найболей патрэбнейшых і жыцьцёвых праяў нацыянальнага руху наагул—была арганізацыя нацыянальных войскаў, як украінскіх, польскіх, чы латышскіх. На арганізацыю іх тагочасны начальнік ўсёй Расеі А. Керэнскі даў сваю высокую згоду. Беларусы ж, не глядзючы на іх настойчывыя хлапоты, не атрымалі ад „Глаўкаверха Керэнскага“ нават права на арганізацыю беларусоў—ваенных у землячэства.

У канцы верасьня беларусы такі папрабавалі ўзяць гэтае права рэвалюцыйным шляхам. Беларускія арганізацыі Заходняга Фронту, асабліва 10-ай арміі, якая стаяла ў Меншчыне, склікалі ў кастрычніку Зьезд Заходняга Фронту ў Менску, на якім залажылі фундамент дзеля утварэньня Цэнтральнай Беларускай Вайскавай Рады.

На гэты ж час і Цэнтральная Рада Беларускай Арганізацыі і Партый у Менску, дасягнуўшая

ЮСТЫН ЗУБРЫЦКІ.

Дзержаўны Кантралёр.

Радзіўся ў Сувалшчыне ў 1869 гаду, юрыст (Пецябурскага Унівэрсытэту); да назначэньня Д. К.—быў Дырэктарам Літоўскага Таргова-Прамысловага Банку і вядомы як супрацоўнік часопісэй: „Šaltinis“, „Vilniaus Žinios“, „Tiesos Kar-das“ і інш. Перэконаны вораг партыйнасьці; на пасадзі Д. К.—ад 23 лютага 1919 г., выбраны Д. Радай (Тарыбай).

БЕЛАРУСКІ ПІСЬМЕННІК XVI СТАЛЕЦЦЯ

АНДРЭЙ РЫМША.

(Да гісторыі беларускай літэратуры).

Біяграфічныя ведамамасыці аб Андрэю Рымшы можна знайці у яго польскіх творах, напрыклад, *Chogographia* 1595 г., гдзе аўтар называе сябе літвіном, слугою Хр. Радзівіла. На даўнейшым беларускім языку*), на котрым гаварыў Рымша, як і ўсе адукаваныя літоўцы таго часу, ён напісаў гэтыя творы:

Вершаваную Кронолёгію ў 1581 г., адзіны экзэмпляр каторай, надрукованы ў м. Астрозе, пераховываецца ў Пецябурскай Публічнай Бібліотэцы. Вось гэты верш:

Месеца сентэбра по гебрэйску еюль просто
вресень.

Двадзятъ четвертого дня месеца сеньтебра

доробленъ еросолимъ сталася речъ добра.
Месеца октовріа по гебрэйску тышри просто
паздерникъ.

Арха з ноимъ на горе станула на суши,
другиі потопъ не будет так намъ письмо туши...
Месеца ноемвріа по гебрэйску марге усам, просто
грудень.

Жидомъ свято уставилъ тутъ царъ еровоам,
мы о свои недбаемъ, не велмижъ добро намъ...
Месеца декавріа по гебрэйску хашлеу просто про-
синець.

В том месецы іс хс народился нам,
нехто иньи тот избавилъ души самъ...
Месеца генуара, по гебрэйску тебет, просто styczень.

Чужоземьскіе мудрѣцы ха привитали,
злато ладанъ и миру яко пану дали...
Месеца февраля по гебрэйску себат, просто лютыи.

Смотри як то голубка ноаху служила.
мы о бога недбаем толькобъ злостъ плужила...
Месеца марта, по гебрэйску адаръ, просто марецъ.
Въ томъ месецы господа жиды крыжовали,
собе лихо нам добро тымъ зьеднали...

*) Разумеецца, на кніжным таго часу, а не народным. „Ч“.

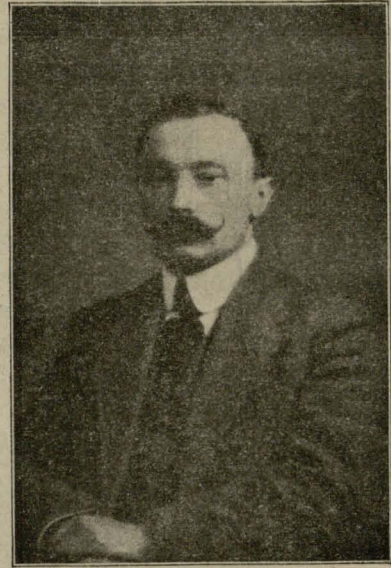
свайго найвялікага ўплыву на беларускую дэмакратыю, прыняла назву Вялікай Беларускай Рады, мэтай якой стала ужэ прыгатаўленьне дзеля прыняцця (калі не захоплення) пры дапамозе Вайскавой Рады усёй ўлады на абшарах этнаграфічнай Беларусі^{*)}.

II

Палітыка Часовага Расейскага Ўраду, які парадзіла „фэвральская рэвалюцыя“, прывела да таго, што нагавораныя бальшэвікамі пэтраграцкія работнікі і салдаты ў канцы кастрычніка 1917 году скінулі Урад А. Керэнскага і „вагнем і мячом“ сталі заводзіць у Расеі новы лад, галавой якога стаў крывавейшы з усіх расейскіх ўладароў Леў Троцкі.

Не глядзючы на шырокія абяцанкі і „дэкрэты“ аб правах нацыянальнасьцяў новага Расейскага „Сацыялістычнага“ Ураду і яго Народных Камісараў, беларусы нічога не дабіліся і цяпер. Новая расейская дэмакратыя, апрануўшыся ў чырвоную плахту, так званана, пролетарыяту, хварэла на тую ж імперыялістычную хваробу, на якую хварэлі і сам Раманаў і яго насьледнік Керэнскі. Зьменіўшы апошняга, новы „Глаўкаверерх Крыленка“, прымушэны лічыцца з фактам існаваньня нацыянальных украінскіх і польскіх войскаў, — цягнуў з развязаньнем пытаньня аб дазваленьні беларусам фармаваць свае нацыянальныя часткі, затым прабаваў пра-

^{*)} Ад гэтага момэнта Менск стаў звацца Менскам-Беларускім, як стаяла на выданай Вялікай Радай першай „Грамаце да народаў Беларусі“.

МІХАЛ СЛЕЖЭВІЧ.

Былы Старшыня Рады Міністраў Літвы — Прэзьмер 2-га (ад 26.XII. 1918 г. да 12.III. 1919 г.) і 4-ага (ад 12.IV да 7.X. 1919 г.) Габінэтаў.
Адзін з лідэраў літоўскай партыі сацыялістаў-народнікаў; прысяжны адвакат і публіцыст.

Месеца априля, по гебрейску нисанъ просто кветень,
Жидове сухо прошли чирвоное море
кормилъ ихъ богъ на пуци не было имъ горе...
Месеца мая по гебрейску ияръ просто май.
Нои арху готуетъ божимъ повеленіемъ,
абы въ потоппъ не згинуть зъ своимъ поколеніемъ...
Месеца іюня, по гебрейску сыванъ, просто чырвецъ
Ужо воды вьсихъ топятъ ноах вь карабльвошоль.
Знать ижъ богу кланялся, просто ласку знашоль...
Месеца іюля, по гебрейску тамусъ, просто липецъ.
Моисіи побилъ таблицы зъ приказаньемъ божимъ
а мы грешимъ што часокъ, нися страхомъ трвожим...
Месеца августа, по гебрейску аовъ либо авъ, просто серпень

Въ том месецы ааронъ божии ереи,
того себъ наприкладъ ты попе зав жды меи...

Тут рытмованыя сілабічныя вершы разложаны па два пасья кожнага абазначэньня месяца. Літэратурнае значэньне іх не вялікае, гэта скарэй вучнеўскі твор. Калі навэг лічыць яго, судзячы па апошняму радку і ні-

катораму знаемству аўгара з жыдоўскай мовай, творама вучыцеля, ён у кожным выпадку носіць характэр школьнай работы, а не навуковай. Нам гэты верш цікавы з другога боку: пры агульна прынятых жыдоўскіх назвах месяцаў тут ўсюды прыведзена і простанародная назва („просто“), цяпер ужо забытая. Ужываньня цяперашнімі беларускімі пісьменнікамі назвы месяцаў пазьнейшыя і далёка не заўсюды трапныя, і ў кожным разе, ня зусім зразумелыя. Ці ня лепш вярнуцца к даўнейшаму.

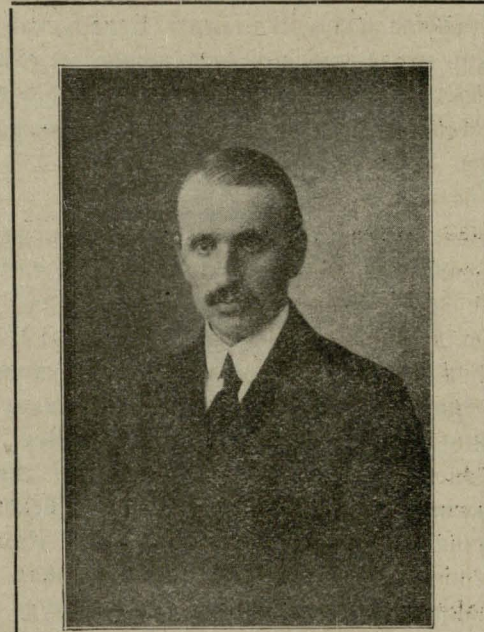
А. Рымшы належыць верш на гэрб Е. Валовіча ў зборніку 1585 г., надрукованым у віленскай друкарні Мамонічаў: „Генадія Патрыярха... діалог или самодруга розмова“. На адвароце загалоўнага лісту — гэрб і напіс: „На герб ясневельможнаго пана остафея

весьці праект утварэння беларускай чырвонай арміі і ў skutку стаў забараняць і зачыняць беларускія вайсковыя арганізацыі наагул. Як ведама латышскія ваенныя часці ў свой час адыгралі дзеля бальшэвіцкага рэжыму ролю свайго звычайна жандармска-казацкіх сотняў, пакуль іх не зьменілі кітайцы і башкіры

Для беларусоў - большэвізм спачатку быў незразумелым зьявішчэм, аднак ўзрост беларускай справы ад гэтага не спыніўся; наадварот, Вялікая Беларускае Рада, маючы на увазе моцна устаноўленную звязь яе з усімі беларускімі арганізацыямі (абы яны мелі выразна нацыянальны выгляд,) асабліва ваеннымі, якія былі утвораны блізка не на ўсіх франтах Цэнтральнай Беларускай Вайсковай Радай, пачула ў сабе даволі сіл, каб склікаць вялікі Беларускі Устаноўчы Зьезд.

Разагнаны перэд тым Ўсерасейскі Устаноўчы Збор, у выбарах ў які дзякуючы новай пролетарскай „свабодзі“, беларусы поўнага учасьця прыняць не маглі, даў повад беларусам падумаць аб сабе болей, ніж яны думалі да гэтай пары.

Беларускі Устаноўчы Зьезд пад імем 1-шага Ўсебеларускага Зьезду, скліканы быў Вялікай Беларускай Радай у сьнежню 1917 году і працаваў ад 5 да 18 чысла ў Менску. На ім было прадстаўлена 1900 чалавек прадстаўнікаў зямстваў, гарадоў, воласьцяў, хаўрусных крамаў, вучыцельскіх хаўрусоў, рожных прафэсіянальных арганізацый, культурна-прасьветных таварыстваў, палітычных партый,

Францішк Довідайтс.

Радзіўся у 1886 гаду ў Марыямпольшчыне, адукацыю атрымаў у Маскоўскім Унівэрсытэце; вядомы літоўскі педагог, рэдактар пажанейшай часопісі „Lietuvos Mokykla“.

Старэйшы член Дзержаўнай Рады, у сакавіку і красавіку 1919 г. быў Старшынёй Рады Міністраў (З-цяга Габінэту).

воловича, пана веленского и прочих“. На 2-гім лісьце:

Што двѣ стрѣлы,
Што врубы, што лелеи значат,
то вси люди мудрые вельми
гораздѣ бачать.
Которыхъ зацнии тот дом
за гербѣ уживаесть

Вѣрѣ мнѣ, ижѣ тамѣ госпуду, цнота свою маець.

Нарэшце А. Рымша зьмесцьціў эпіграму ў вершамі ў Літоўскім Статуце 1588 г. пад гэрбам падканцлера князства Літоўскага, Льва Сапегі. Тут маецца апісаньне гэрбу і пажаданьне доўгага жыцьця Сапегам. Верш 13-складовы сілабічны, пачынаецца з агульнай развагі:

Вьсе можемъ своимъ окомъ, лацно обачити,
Дольжыню и шырокость, шнуромъ позначити,
И человека можемъ, познати по твары,
Если въ сабе, не маець лишнее прывары,
Але где цнота себе, обрала оселесть,

Тамъ ростропѣ стѣ до всего, и мужьская смелость...

Пасьля апісаньня гэрбу і азнакі значэньня кожнага сімболу, выказваецца пажаданьне: Жывеце жѣ сапегове вси въ многие лета; Ваша слава слыць будеть, покуль станеть света, Подавайте жѣ потомькомъ, што маеце зь прэдьковъ. Ведже и вашихъ цныхъ справъ, въ весь светѣ полонъ светковъ.

Абодва прыведзеныя вершы з нашага пагляду ня вельмі поэтычныя і нават не зусім саўпалаюць з прадстаўленьнем аб назначэньні паэты і поэзіі; але наш аўтар падлѣг звычайна свайго веку, калі ўдыганьне перад вельможнымі прадстаўнікамі прасьветы, каторыя давалі фундушы на друк, было дзелам звычайным. Але і цяперашнія нашыя пасьвяшчэньня ў кнігах, асабліва асобам высокапастаўленым, не далёка адышлі ад вершапісцаў XVI—XVII вякоў.

Граф. Э. КАРСКИ.

ў Менску і 19 лютага менскія большэвікі, абьявіўшы ўсенародна аб тым, што яны не выжджаюць і іх ўлада—моцна, як ніколі, самі між тым, падобна да пранцузаў у 1812 гаду, сталі грузіць на вазы і сані свой (і чужы) скарб. А 7-ай гадзіне ў вечэры ўся большэвіцкая ўлада ў Менску, вядомая да гэтай пары пад назвай „Рады Народных Камісараў Заходняй Вобласці і Фронту“ разлеглася ў колькіх вагонах на вагзале Маскаўскай чугункі, і, акружыўшы сябе кулёмітамі і броневікамі, ваевала з чугуначнай адміністрацыёй за хучэйшую... адпраўку іх ў Смаленск.

Ў гэту пару беларуская ўлада ў месці стала ужо легальнай. Яна жыва сабрала ўсе свае жывыя сілы, аслабаніўшы на волю ўсіх арэштваных большэвікамі. Споўняючы Камітэт Рады 1-шага Ўсебеларускага Зьезду разам з Цэнтральнай Вайсковай Радай стаў займаць ўсе урадовыя будынкі, і, увайшоўшы ў сувязь з ўсімі дужэйшымі нацыянальнымі арганізацыямі нацыянальных меньшасцяў, на ранку 20 лютага абвесьціў 1-шай Устаўнай Граматай сваю ўладу на ўсёй Беларусі.

21 лютага Споўняючы Камітэт Рады 1-шага Ўсебеларускага Зьезду, папоўнены прадстаўнікамі жыдоў, палякоў, велікарасейцаў і літвіноў, утварыў першы урад пад назвай Народнага Сэкрэтэрыяту, а сам, склікаўшы Раду Зьезду, прыняў на сябе заканадаўчыя функцыі.

Прабаваўшыя разьвернуць сваю працу ў Менску польскія легіянэры, прызналі права беларусоў, абрабаваўшы аднак колькі польных скарбніц на агульную суму больш за 12 мільёнаў рублёў.

Прызнаньне палякамі права беларусоў на Менск было болей угаворным ніж фактычным, што далей дало сябе чуць.

Між тым нямецкія уланы збліжаліся да Менску. Беларуская ўлада, с кожным днём заваёвыўшая ўсё большы і большы ўплыў на жыхароў, пастанавіла застацца на мейсцы і чакаць немцаў. Ўвайшоўшы ў Менск, першы нямецкі эшэлон быў ўрачыста спатканы палякамі. Толькі колькі гадзін пазьней адбылося пабачэньне немцаў з беларусамі, на якім беларусы заявілі немцам, што яны зьяўляюцца гаспадарамі краю і будуць абхозіцца з немцамі, як з гасьцямі.

На справі вышло іначэй. Пачыняючы ад 25 лютага 1918 г. ўлада беларусаў стала зьменьшацца, а хутка абмежавалася толькі націанальна - прадстаўніцкай і дарадчэй працаў. Што ж датычыць палякоў, то немцы адправілі іх спачатку з Менску ў Бабруйск, у раёні якога польскія легіоны знаходзіліся яшчэ колькі тыднёў, а потым і зусім абэзброілі і расфармавалі іх.

9 сакавіка 1918 г. Споўняючы Камітэт II-гой Устаўнай Граматай абвесьціў асновы Беларускай Канстытуцыі, а 25 сакавіка Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, утворэнная з Споўняючага Камітэту і Рады 1-шага Ўсебеларускага Зьезду, III-цяй Устаўнай Граматай дэкларавала незалежнасьць

М. А. САЛАВЕЙЧЫК.

Міністэр Жыдоўскіх Спраў.

Радзіўся ў Коўні ў 1883 гаду. Скончыў у Жэнэві (ў Швэйцарыі) унівэрсытэт са званьнем доктара філэзофіі. Знаўца гісторыі Ізраіля, падаражаваў у Палестыну; аўтар колькіх твораў з біблейскай крытыкі і літаратуры.

Беларускай Народнай Рэспублікі ў межах, дзе перэважываючую лічэбнасьць (адносна да дзюх народаў) мае беларускі народ.

Зараз жэ аб сваіх Граматах Беларускі Урад паведаміў Бэрлін.

Ў адказ на гэтыя апошнія два акты Гэрманскі Рэйхсканцлэр даў знаць Народнаму Сэкрэтэрыяту Беларусі, што Бэрлін разглядае Беларусь, як „часць Савецкай Расеі“ і па Берэсьцейскаму Угавору бэз Ураду Леніна гэтае пытаньне сам вырашыць не можэ: гэта значыць прызнаць новабудуемае Беларускае Госпадарства.

Пакуль у Менску знаходзілася другарадовая нямецкая ваенная ўлада, між немцамі і беларусамі вельмі часта выходзілі рожныя непаразуменьня, калі ж у травені месяцы ў Менск перэехала Галоўнае Камандаваньне 10-ай нямецкай арміі ка чале з гэнэралам О. фон-Фалькенгайнам, беларуская

справа стала заваёвываць ўсе болей і болей правоў, хутка ўзмацовывацца і ў летку 1918 году беларусы, ужэ як держаўцы краю, атрымалі і права мець сваіх райцаў пры кожным нямецкім камэнданце, права разьездаў, учасцьця ў вырэшэньні немцамі ўсіх гаспадарчых, культурна-просьветных і прафэсійных пытанняў і так далей.

На жаль, немцы цягнулі з развязаньнем пытання аб фармаваньні беларускага войска, ў чым потым яны самі вельмі каяліся, як каюцца і цяпер.

На гэты час стала мажлівым звязаць духоўна Вільню з Менскам, старую акупацыю з новай, што так сама вельмі памагало справі; а тут яшчэ шырока расцвілі беларускія друкі: ў Менску залажыліся газэты „Вольная Беларусь“, „Беларуская Зямля“, „Беларускі Шлях“, „Крыніца“, штомесячнік „Варта“, ў Вільні — „Гоман“, „Беларуская Ілюстраваная Часопісь“, штомесячнік „Крывічанін“, у Слуцку — „Родны Край“. Сваім чарадам ўнутрэнюю беларускую працу падтрымлівалі беларускія закардонныя газэты: ў Кіеві — „Беларускае Слова“, „Беларускае Эха“, ў Адэсі „Беларусы ў Адэсі“; толькі большэвіцка - правакатарскія: маскоўская „Дзяніца“ і петраграцкі „Чырвоны Шлях“ запраданыя „народнаму камісару“ нацыянальных спраў, якому-сьць С. Джугашвілі, гаманілі, што менскія беларусы працуюць на указцы немцаў(!) і палякоў(!).

Проці такой брэхні гаворыць ясна усё вышэй напісанае.

Апроч держаўнай працы ў краі, будуючыя Беларускаю Народную Рэспубліку установы, — Рада і Народны Сэкрэтарыят, развярнулі за гэты час і вялікую закардонную працу. Яшчэ ў летку 1918 г. былі устаноўлены дыплёматычна - консульскія прэстаўніцтва Беларускай Народнай Рэспублікі на Украіне — ў Кіеві і Адэсі, на Доншчыне — ў Ростові, на Паўночным Каўказі — ў Стаўрополі, на Літве — ў Вільні і нават у „Савецкай Расеі“ — у Маскве. Ў восень таго ж году былі арганізаваны надзвычайныя міссыі, якія зрабілі падарожы: ў Кіеў — да Ураду гэтмана П. Скоропадскага (пры Міністру Загранічных спраў В. Дорошэнько), ў Варшау — да Ураду Рады Рэгенцыйнай, ў Вільню — да Ураду Літоўскай Тарыбы, а так сама ў Бэрлін — да Гэрманскага Рэйхсканцлера і Фракцыі Рэйхстагу, затым у Копэнгагу (ў Данію) і ў Бэрн (ў Швэйцарыю). Місыя Беларускага ўраду арганізаваная дзеля падарожы да большэвікоў ў Маскву не выехала з-за небэзпекі невярнуцца да хаты жывымі...

Гэтыя падарожы не далі адразу дзеля Беларускага держаўнага будаўніцтва рэальнай карысьці, аднак жэ яны мелі добрыя вынікі для ўнутрэнай працы беларусоў пад нямецкай акупацыёй. Пасьля іх немцы сталі ісьці на вялікія ўступкі, сталі да-

ваць нават часьць грошы з акупацыі на беларускія нацыянальныя справы, а ласьне, на утварэньне і ўтрыманьне І-шай беларускай гімназіі ў Буцлаві, на настаўніцкая курсы ў Менску, на Беларускі Вучыцельскі Інстытут, на беларускую школьную інспэкцыю і т. д.

Палкоўнік

О. К. БЕНЬЯ-ШЗВІЧ.

Былы член Літоўскіх Місый у Балтыцэ, кавалер крыжа „За Бацькаўшчыну“. Радзіўся ў 1893 г. ў Ашмяншчыні; ўсю вайну прабыў на фронці, 8 разоў ранен; быў членам Маскоўскай Держаўнай Рады ў 1917 гаду; цяпер, падаўшыся ў адстаўку, выехаў з Літвы зусім.

9 кастрычніка 1918 году Рада прыняла новы Статут аб павялічэньні свайго складу — ліком болей за 100 членаў (з іх членаў І-га Усебеларускага Зьезду было не болей 40) а крыху пазьней новы Статут аб Народным Сэкрэтарыяце, які ад гэтай пары стаў ужэ звацца Радай Народных Міністраў.

Гэрманская Рэвалюцыя схіснула погляды немцаў з таго кірунку, на які стала нямецкае Галоўнае Камандаваньне ў кастрычніку 1918 году. Утворэньня пасьля бэрлінскага перэвароту салдацкія рады ў гэрманскай арміі затрымалі справу развіцьця беларускай держаўнасьці: ўладу атрымалі людзі новыя, не знаёмыя с краем.

Яны далі можнасьць, як актыўным ворагам Беларускага руху, так і скрытым анты-беларускім элемэнтам, — а, ласьне, зьмяніўшым свае погляды на нацыянальную справу жыдоўскім бундаўцам і даўно заслужыўшым благую славу велікарасейскім эс-эрам,

якія страцілі свае палітычныя пазыцыі ў Расеі яшчэ ў 1917 гаду. У канцы лістапада яны, дзякуючы скасаванню цензуры, літэральна сталі цкаваць цёмны і несвядомы элемент на ўсё тое, што было утворэна беларусамі і клікаць да паражавання.

Гэныя выступленьня далі думку беларусам чэкаць небэзпэкі ў разе неспадзеванага выйсьця немцаў з Менску, і разруйнавалі надзеі зьберагчы беларускія дзяржаўныя установы ў цэласці. Беларускага войска не было, немцы адыйшлі ад Воршы, надыходзілі бальшэвікі з іх „надзвычайкамі“ і кітайскімі адрадамі, пасовывалася на Беларусь фізычная сьмерць.

У пачатку сьнежня беларускія установы вынесліся з Менску. На момэнт ўлада ў месці і нібы-то у краі перайшла да бундоўцаў і эс-эраў-макалёў, якія зараз-жэ былі зліквідаваны бальшэвіцкім ваенна-рэвалюцыйным камітэтам, захапіўшым „чырвоны Менск“ 8 сьнежня.

Беларусоў спаткаў лёс украінцаў: яны пакінулі сваю сталіцу пад напорам крывавай маскоўкай сілы.

IV.

Пакуль у Менску ўсе бэз вынятку беларускія арганізацыі аб'ядналіся каля Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, у Вільні, гэтым духоўным цэнтру беларусоў, а так сама і цэнтру тагочаснай нямецкай акупацыі, — Віленская Беларуска-Радзкая Рада (якая мела сваіх прадстаўнікоў і у Радзе Рэспублікі) арганізавала падмогу. Маючы мэтай, калі, не абараніць Беларускае Госпадарства, то хоць бы утрымаць у рамках дзяржаўнасьці беларускую справу, Віленская Беларуска-Радзкая Рада увайшла ў хаўрус з Літоўскай Радай (Тарыбай), каб з дапамогай будучага літоўскага дзеяча на заходзі былога Вялікага Князьства Літоўскага—новага дзяржаўнага арганізму абараніць хоць невялікую часьціну беларускай зямлі.

Гэтай часьцінай была ўся тэрыторыя старой нямецкай акупацыі, а ласьне — беларускія часьці Віленшчыны, ўся Городзеншчына і Аўгустоўшчына.

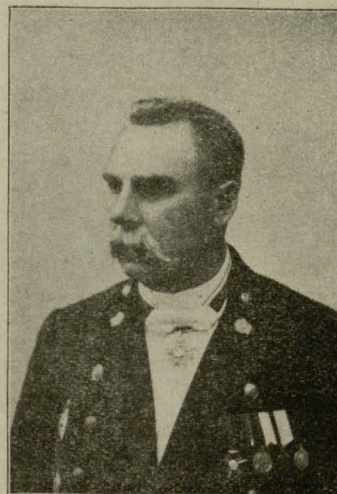
Грунтам гэтага беларуска-літоўскага хаўруса было: абарона новым Літоўскім Госпадарствам цэласці заходніх беларускіх этнаграфічных граніц ад Польшчы: Аўгустова, Беластоку, Хорашчы, Бельску, Белавежы, і, зразумела, Городна, Саколкі.

Па угавору з літвінамі, Віленская Беларуска-Радзкая Рада паслала ў Літоўскую Радзку шэсьць сваіх прадстаўнікоў, а адзін з членаў Рады Міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі ўступіў у Літоўскі Урад на пасаду Міністра Беларускіх Спраў. Хаўрус гэты фактычна стаў існаваць з момэнта выезду Беларускага Ураду з Менску, пасля чаго гэты

Урад не пачынаў сваёй афіцыйнай працы ў Вільні, чы ў Городні, а перайшоў на гэнай тэрыторыі на неафіцыйнае пражываньне.

За то ўся праца Беларускага Ураду цяперака напраўлена была пераважна на палітычную акцыю загіраніцай, куды ўрад паслаў сваіх прадстаўнікоў — як на Украіну, так і ў Гэрманію, ў Чэхію, ў Парыж.

Беларуска-літоўскі хаўрус між тым разьвіваўся. Вільню захапілі бальшэвікі. Літоўскі Урад пераехаў

Князь і. і. Гедымін-Біржанскі-Кляўсутіс.

Дырэктар Агульнага Дэпартаменту Дзяржаўнага Кантролю.

Радзіўся ў 1862 гаду, скончыў Пецярбургскі Унівэрсытэт, старэйшы літоўскі дзеяч. Да сучаснай пасады быў Старшынёю Дзяржаўнай Камісыі па рэгістрацыі страт ад вайны. Вядомы як супрацоўнік першых літоўскіх газэт „Aušra“ і „Varpas“. Знаўца беларускай справы.

у Коўну. Міністэрства Беларускіх Спраў перанеслося ў Городно, скуль яно мела ўплыў на ўсю беларускую тэрыторыю нямецкай акупацыі, і, калі бы гэтаму ўплыву не перашкодзілі бы — з аднаго боку неаднальковасьць палітыкі кожнай з нямецкай салдацкіх рад, з другога-слабасільле нямецкага Галоўнага Камандаваньня на ўсходзі і з трэцяга заборчая палітыка польскіх легіонаў, разлэгшыхся на беразі Нарава (якія хутка і пасунуліся на Беларусь, ні бы то абараняючы яе ад бальшэвікоў), то беларуская праца у гэтай часьці Госпадарства дасягнула бы поўнага свайго росквітў.

У пачатку студзеня 1919 году на вуліцах Городна ўжо можна было бачыць адкрыта беларускае нацыянальнае войска. У кожным з паветовых месцаў былі ўжо беларускія паветовыя камісары. У Городні першы раз пачалі выдавацца беларускія газеты, як „Беларускі Народ“ (на двух мовах: беларускай і расейскай) і „Бацькаўшчына“. Пачалі расьці беларускія гурткі, разьвівацца нацыянальны тэатр. Пачалася паступовая беларусізацыя абшару, які на працягу цэлага веку нёс на сябе адначасна ціжар і польскага панаваньня і русыфікацыі.

Сьвяткуючая Антанта, зразумела, не прыбрала часу падумаць аб тым, што можа прынясьці Літве і Беларусі ганебны выхад немцаў у Гэрманію і аддача на расправу палякам ўсяго ўсходу. У канцы красавіка гэта апошняе настолькі дало сябе чуць, што ў рукі разузданых польскіх легіанераў папалі і Беласток, і Бельск, і Саколка, і Городно, і Вільня.

Палякі пайшлі далей на ўсход, займаючы беларускія абшары. Міністэрства Беларускіх Спраў зноў перанеслося, ўжо ў Коўну; гэтакіх места стала цяпер часовой сталіцай неакупаванай Літвы, у граніцах якой не аставалася болей ні воднага кавалачка беларускай зямлі. У Городні палякі разаружылі 1-шы Беларускі поўк. Члены Беларускага Ураду, пражываўшыя да гэтага часу ў Городні, зусім пераехалі заганіцу. У польскай акупацыі асталося толькі некалькі чалавек, працаваўшых да гэтай пары ў беларускіх арганізацыях пад відам заядлых палёнофобаў і прыцелёў немцаў, а цяпер прымазаўшыхся ўжо і да польскіх агентаў.

Зараз жэ, па меры заняцьця Беларусі палякамі, ўсе турмы ў Городні, ў Варшаві, ў Беластоку сталі запоўняцца арэштванымі беларускімі дзеячамі, як і ў часы панаваньня большэвікоў. Сталі зачыняцца ўсе беларускія школы, настаўнікі гуртам вывозіліся ў Кракоўскія табары, паднялася страшная полёнізацыя краю. Арэшту і ганеньню з боку польскай жандармэрыі падлеглі нават члены Беларускай і Літоўскай Рад.

Перанёсшыся ў Коўну, установы Міністэрства Беларускіх Спраў пачалі там беларускую працу спачатку, утварыўшы аднак нелегальную сувязь з прадстаўнікамі Міністэрства ў польскай акупацыі. Беларускае войска пачало ў Коўні арганізавацца на нова, і ў летку 1919 гаду ўжо зьявілася, як асобная частка, на фронці: на паўночным-пехота і на паўднёвым - конніца. Разьвілася шырокая інфармацыя усіх прадстаўнікоў чужых дзяржаў у Літве, асабліва Амэрыкі, Пранцыі, Англіі аб палажэньні беларускай справы; ўсе прадстаўнікі ад Міравой Нарады з Парыжа, якія наезджалі ў

Коўну (а да красавіка ў Городно) атрымлівалі ад Міністэрства Беларускіх Спраў ўсестароньне асветленьне беларускага пытання.

Між тым і Вэрсальскі Мір быў падпісан. Ўсе заходы беларусоў спачатку аб абароні Беларусі ад палякоў, а затым аб устанаўленьні людзкіх адносін палякоў да акупаваных абшараў (калі польскія легіёны йшлі на ўсход па распараджэньню маршала Фоша!) ні да чаго не прывелі.

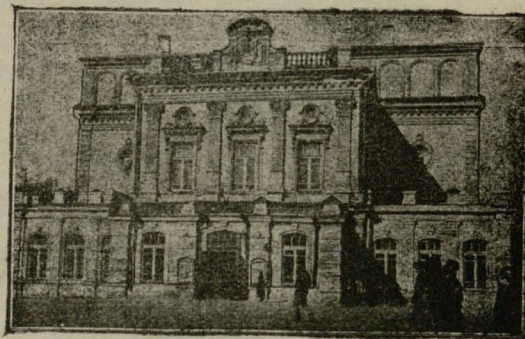
(Канец будзе ў чарговым нумэру).

Я. В—ко.

1-ШЫ ЎСЕБЕЛАРУСКІ ЗЬЕЗД.

1917 — 1919.

Два гады таму назад у сьцюдзеным сьнежні ў в е с ь беларускі народ зыйшоўся на вагромнысты сход ў стары Менск. Як ніколі раней, першы раз за 1000 гадоў патомкі крывічоў, радзімічаў, дрэго-

Менскі Местовы Тэатр,

дзе 5—18 сьнежня 1917 году адбыўся 1-шы Ўсебеларускі Зьезд, якога правы нароўні правам Беларускага Устаноўчага Сойму.

вічаў, а мо і ятвягаў зыйшліся ў сваім старасьвецкім цэнтру на вольнае вечэ.

1872 пасланца прыбыло на слаўны ад гэтай пары 1-шы Ўсебеларускі Зьезд. Гэты лік беларускіх дэпутаў быў зарэгістраваны ў працягу Зьезду ад 5 да 17 сьнежня. А колькі людзей яшчэ не даехала! Колькі прыехала пасья... разгрому Зьезду большэвікамі. Гэта быў самы вялікі нацыянальны збор народных прадстаўнікоў, які калі бачыла на сваём абшары не толькі Беларусь, але ўся былая Расея, ўся Эўропа.

Адзін народ зыйшоўся тады, самы дэмакратычны з ўсіх народаў сьвету, селянскі беларускі народ.

Зыйшоўся і пастанавіў адраджэньне сваю былую дэмакратыю, сваю Селянскую Рэспубліку, незалежную ні ад польскіх паноў, ні ад крывавай Масквы.

Такая пастанова не прыйшлася па сэрцу тым, хто пасья цара сеў на шыю вялікарасейцаў: яны разагналі Ўсебеларускі Зьезд і абьявілі яго кіраўнікоў ворагамі рэвалюцыі.

Праз два гады, цяпер, у сьнежню 1919 году, прыйшлі на Беларусь новыя гаспадары—польскія паны.

І так сама разагналі беларусоў, укінуўшы кіраўнікоў іх у вострог.

Вось ў якіх муках ўзмацоўваецца нацыянальная сьвядомасьць, расьце любоў да той зямлі, якая так густа паліта і потам і крывёй; родныя магільні клічуць да еднасьці проці паневярцаў.

Вялікім коштам купляе беларус сваю сьвядомасьць: бэз кніг, бэз школ, бэз волі, бэз зямлі, бэз хлеба.

— Хто я? — пытае ён сам сябе.

Не — маскаль, бо ён мяне столькі гнэміў; не паляк, бо панскі легіянэр пьезе мяне апошняю кроў.

Чы не беларус я часам, хто ад 1-шага Ўсебеларускага Зьезду не выходзіць з турмаў?!

Т. Л.—овіч.

—о—о—о—

БЕЛАРУСКА-ЛІТОЎСКАЕ ЖЫЦЦЁ.

Дзьве сьмерці.

Лездь толькі вестка аб ганебным забойстве ў польскай акупацыі Старшыні Беларускай Земскай Управы Эўгенія Курлова дайшла да Коўны, тут, перанёшы і ўсю вайну, і рэвалюцыю, і „городзенскую эпоху“, і польскі палон — 11 сьнежня памёр ад хворасьці сэрца былы беларускі Камэндант Городны і Городзенскага вобласту Леанід Калугін.

Сколькі працы і сілы прыходзіцца класьць беларусам у барацьбе за . . . інтэлігенцыю. З вялікім трудам удаецца адваёваць яе ў маскоўцаў і палякоў, якія так многа пагубілі нашых лепшых людзей, альбо выкарысталі іх дзеля сваіх мэтаў.

Бэз параўнаньня, аглянёмся назад.

Маскоўцы ўзялі ад нас: Дастаеўскага, Булгарына, Камісаржэўскага, Качалава, Лаппу, Бялыніцкага - Бірулю, Пічэту, Глінку...

Палякі: Адама Міцкевіча, Касьцюшку, Арэшчыцу, Нарбута, Ярашэвіча, Матэйку, Манюшку, Корсакоў, Язэпа Пілсудскага...

Апошняя трохлецьце многа на вернула да нас нашых сваякоў назад. Безупынная барацьба абаронцаў нашага адраджэньня гэтаму памагла.

ЛЕАЊІД КАЛУГІН.

Былы Беларускі Камэндант Городна і Городзенскага вобласту, райца Міністэрства Беларускіх Спраў.

Радзіўся ў 1876 гаду, скончыў Маскоўскую Ваенную Школу ў 1902 г.; ваваў у Карэі і Маньчжурьі з японцамі, а ў апошняй вайне з аўстрыякамі.

Памёр 11 сьнежня 1919 г. ў Коўні, дзе 13-га урачыста і пахован.

Курлоў і Калугін адна з тых, каго мы завявалі ў апошнія гады.

Першы з іх — у сярэднім веку чалавек, — вядомы літэратар і паэта, за поўгода да сьмерці, не баючыся ніякага злога слова, пачаў ужэ пісаць і па беларуску, рэдагаваць беларускі па-духу тыднёвік „Голас Городна“ і . . . прыняў сьмерць ад тых, хто выкарыстаньне гаспадароў краю.

Колькі памыяў на яго вылівалі рожныя ліхадзеі, хрыстапрадаўцы і дэвоткі. Курлоў — памёр адраджэньнем, шчырым беларусам і верным нашай гартнай Айчыне грамадзянінам.

Другі — Калугін, яшчэ ў Менску пачаў туліцца да беларушчыны, а ў красавіку 1919 года ужэ за-

служыў стаць беларускім Камэндантам нашай
роднай Городзеншчыны

Ён навэт добра не гаварыў па беларуску. Ён
верыў, што не усеякі гаворачы „Госпадзі, Госпадзі
— ўвойдзе ў царства нябеснае, а толькі той, хто
творыць волю Айца“ . . .

Дзеля Калугіна гэтай воляй—была воля Бела-
русі.

З пасады Камэнданта новы гаспадар Городна
—польскі генерал Фалевіч—выслаў Калугіна ў Бе-
расьцейскі лагер дзеля ваеннапалонных...

З дарогі „высланец“ пісаў Міністру Белару-
скіх Спраў:

— Не бядуйце, уцяку і буду ў Коўні!!!

І уцёк. А тут, ў Коўні ужэ на пасады Райцы
Міністэрства Беларускіх Спраў, перанёшы, столькі
гора, сэрца бедака не вытрымала здзеку над Баць-
каўшчынай і мук беларуса і супакоілась на векі...

На 43 гаду жыцця!

Пацешайцеся ненасытныя ворагі!

Здымі шанку, беларус!

М. З.

—o—o—o—

Да Бацькаўшчыны.

Ад Менска роднага далёка,
Тут мовы нашае ня чуць,
Сяджу я ноччу адзінока,
А думкі ў галаве снуюць.

Я ўздумаў пра сваю краіну—
У паднявольнай старане:
Даўно, даўно яе пакінуў
І неяк сумна стала мне;

Успомніў вёсачку малую
І хатку ўрошшую ў зямлю,
Дзе я пакінуў дарагую
Матулю, бацьку, ўсю сямью.

Успомніў, як даўней з братамі
Мы дружна, лагодна жылі,
Ідучы вечарам, часамі,
Вясела гутарку вялі...

Там сёстры пэўне ўспамінаюць,
Як мала ў хаце я пажыў,
І песьню сумную спеваюць:
„Як бацька коніка карміў...“

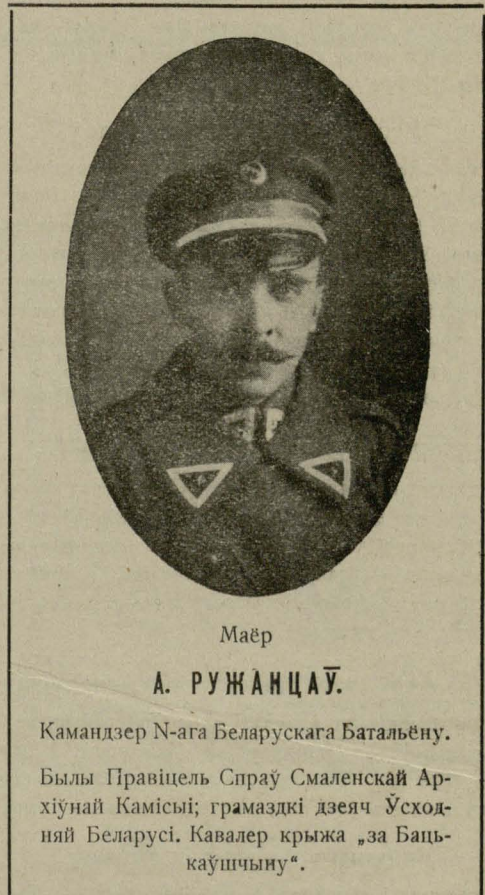
„Як мамка есьцікі варыла,
„Як на вайну сын ад'езджаў,
„Сястрыца хустачкі рубіла,—
„А ён усіх іх пацешаў“...“

Спевайце-ж сестранькі пра брата,
Што ехаў біцца на вайне...
І я цяпер папаў у салдаты
Ў далёкай, беднай старане.

Калі ж, калі я зноў убачу
Старонку родную сваю...
Эх, годзе думаць, бо заплачу.
Альбо сумную запяю...

14.IX.19.
Коўна.

АНАТОЛЬ С—ЦКІ.

Маёр

А. РУЖАНЦАЎ.

Камандзёр N-ага Беларускага Батальёну.

Былы Правіцель Спраў Смаленскай Ар-
хіўнай Камісыі; грамадзкі дзеяч Ўсход-
няй Беларусі. Кавалер крыжа „за Баць-
каўшчыну“.

ПРАВЫ ЧЛЕНОЎ ДЗЕРЖАЎНАЙ РАДЫ.

Члены Дзержаўнай Рады, як і члены *былой*
Дзержаўнай Думы у Расеі, маюць такія правы:

1. Членам Дзержаўнай Рады абэзпэчэна неты-
кальнасьць асобы, памешканьня і карэспандэнцыі.
2. Обмежэваньня свабоды, устаноўленьня ва-
еным і асадным станам, не датычаць іх.

Прыметка. * За якія бы то ні было прас-
тупкі член Дзержаўнай Рады можа пры-
цягнуты да адпаведнасьці толькі за згодаю
апошняй.

3. Члены Дзержаўнай Рады маюць права па-
трэбаваць ад міністэрстваў і другіх адміністрацый-

ных устаноў ва ўселякі час раз'яснення з мэтай інфармацыі аб працы іх.

4. Члены Дзяржаўнай Рады маюць права бэзплатна карыстацца літоўскімі дзяржаўнымі чугункамі, а так сама шляхамі адміністрацыйных устаноў мейсцовага самаупраўлення.

КРОНІКА.

Арэшт Вацлава Ластоўскага і другіх.

Член Дзяржаўнай Рады Вацлаў Ластоўскі арэштваны 17 снежня польскай акупацыйнай ўладай на Беларусі. Разам з ім арэштваны яшчэ беларускія дзеячы: А. Уласаў, П. Бадунова, Н. Козіч і Я. Мамонька.

Угодкі Беларускіх Зьездаў.

Месяц сьнежэнь зьяўляецца вельмі шчаслівым на беларускія зьезды. Так ў 1917 гаду быў як ведама І-шы ўсебеларускі зьезд; у 1918 адбыўся зьезд Городзеншчыны, стварыўшы Городзенскую Управу, а за ім паветовы стварыўшы Городзенскую Раду. Апроч таго ў тым самым месяцы, і гаду адбыліся яшчэ беларускія зьезды ў Дзятлаві і Бельску. Толькі у гэтым гаду, дзякуючы польскай акупацыі, беларускія зьезды спыніліся. Распушчэна нават Беларуска Рада ў Менску, — гэта значыць што там будзеца Польская Народная Рэспубліка (Рэч Паспалітая).

Прыезд украінскага дыплёма.

Па дарозе на Украіну ў Коўну прыезджаў у пачатку сьнежня украінскі дыплёмат В. Залезняк, які адведаў так сама і Міністра Беларускіх Спраў. Прэдстаўнік братняга народу прабываў у беларускім гуртку праз чатыры дні і азнаёміўшыся з беларуска-літоўскімі ідэаламі выехаў праз Велэн да Атамана Петлюры.

Арэшт Прэдстаўнікоў Міністэрства Беларускіх Спраў.

У Городзеншчыне і Беластоцкім акупацыйнай ўлада арэштвала прэдстаўнікоў Міністэрства Беларускіх Спраў. Нікаторыя з іх сідзяць у Беластоцкім лагеры дзеля ваеннапалонных (ў тым ліку і кабеты), аб лесе рэштых нічога не чуцію.

Уцёкшыя з польскіх турмаў.

За лістапад і сьнежэнь з польскіх турмаў (з Беластоку і Городна) уцякло шмат беларусоў. Колькі з іх — былыя афіцэры І-шага Городзенскага Беларускага поўка — дабраліся шчасліва да Коўны і ужэ атрымалі свае пасады ў Літоўскай Арміі, як ў беларускіх, так і у чыста-літоўскіх частках.

Яшчэ 30 наград беларусам.

Прыказам Прэзыдэнта Гаспадарства ад 30 кастрычніка 1919 г. за храбрасць у баёх зноў атрымалі крыж „За Бацькаўшчыну“ такія беларусы вайсковыя: старшы лейтэнант П. Ласіцкі, стрэлкі: Ю. Балтрушыч М. Кібіцкі, М. Ваўнехоўскі, Ю. Раманаў, М. Ромбавіч, А. Мазоль, В. Юткель, Г. Шолом, А. Рамейко, Х. Сільнікер, Я. Дубіцкі, Я. Печулайціс Я. Рынкевіч, Э. Васільеў, Я. Сухадольскі, П. Владыноўскі, Я. Радзюш, Б. Печура, Я. Жук, М. Барнатовіч, К. Рандэйко, Н. Кравацкі, П. Пупель, Я. Гелажун, В. Баер, І. Ягелло, Я. Брэзіцкі, К. Ермак і А. Каханоўскі

Паварот М. Сьлежэвіча.

Былы Прэмьер (2-га і 4-га Габінэтаў) М. Сьлежэвіч вярнуўся з Чэхіі і астаецца ў Коўні, як прысяжны адвакат. Ніякага учасьця ў урадовых установах п. Сьлежэвіч не прыймае.

Расфармаваньне Беларускага Вайсковага Стала.

Прыказам Галоўнакамандуючага ад 9 лістапада 1919 г. Беларускі Вайсковы Стол расфармаван. Начальнік яго-капітан В. Казлоў ізноў назначан афіцэрам зьвязі пры Гэнеральным Штабі дзеля рыхтаваньня адносінамі Міністэрства Краёвай Абароны з Міністэрствам Беларускіх Спраў і войскам.

Пажарная справа ў Літве.

З ініцыятывы члена Дзяржаўнай Рады — беларуса Д. Семашкі у Літве арганізуецца Государственае Пажарнае Таварыства, маючае мэтай паставіць пажарную справу на належную высокасьць. П. Семашко зьяўляецца знаўцаю гэтага фаху, прайшоў спецыяльныя курсы ў Швэйцарыі, быў начальнікам пажарнай дружны на Днепроўскім Заводзі, а ў часе акупацыі ў Вільні камандаваў, як местовай, так і ахвотніцкай, а затым і нямецкай ваеннай дружнамі адначасна; да таго многа гадоў быў членам Дзяржаўнага Пажарнага Таварыства.

Яшчэ адна дрэнная мапа.

Выданае Міністэрствам Загранічных Спраў Беларускай Народнай Рэспублікі — мапа Беларусі зусім дрэнная. У гэтай мапе незразумела чаму аддаюцца кускі беларускай зямлі Польшчы, захопліваюцца часткі ад літвіноў і летгальцаў, а так сама зусім - непатрэбныя абшары велікарасейцаў. Дзіўна, як гэта людзі ваююць проці чужых забораў, а сваіх апэтытаў не бачаць. Не глядзючы на этнаграфічныя прыцыпы (мапа гэта зданьню праф. Э. Карскага не аднаведае), граіцы Беларусі ў гэтай мапе зроблены неасьпэрожна і з бакоў стратэгічнага і эканамічнага. Аўтар гэтай мапы — можа паціснуць руку вядомаму І. Габрысу, які наадварот пад літоўскія абшары захапіў беларускія землі (гл. № 2 „Часопісі“).

Так сама — „палітыка“.

У гэтым гаду ў Коўні вышло дзевяць літоўскіх календароў - кніжэк на 1920 год, з іх восем выдадзена рожнымі культурнымі установамі арганізацыямі і адзін Міністэрствам Зьяемельных Спраў. Як водзіцца, у такіх гадавіках даюцца абгляды палітыкі, грамадзкай працы, літэратуры і інш. Надзіва можа заўважыць, што аб беларусах, беларуска-літоўскіх адносінах і хаўрусе нідзе німа ні воднага радка, — як бы беларусоў нібыло, німа і ня будзе не толькі ў Літве, але на ўсім сьвеце. Так сама „палітыкай — не гаворачы горнага слова.

Беларусы на Літве.

Апроч беларускай этнаграфічнай тэрыторыі, шмат беларусоў жыве ў Літве і сярод літвіноў. Праўда, працэнт іх вельмі невялікі, але ўсё ж яны становяць значную грамаду у Расенах, Таўрогену, Вількаміры, а асабліва ў Новаалександраўскім павеце, дзе ў нікаторых воласьцях зусім не чуваць літоўскай мовы. Тое ж можна сказаць і аб Ілукеткім павеце Курляндшчыны, дзе стаяць нашы войскі. Часьць гэтых беларусоў — старавы, але маскоўскімі сябе не лічаць. Беларуска нацыянальная сьвядомасьць паміж імі пачала зьяўляцца нідаўна. На іх зьяўнула увагу Міністэрства Беларускіх Спраў.

БЕЛАРУСКІ КАМЭНДАНТ места ГОРОДНО, за тым
Райца Міністэрства Беларускіх Спраў
КАПІТАН

ЛЕАНІД КАЛУГІН,

перанёшы вайну і польскі палон, — пасля недоўгай, але цяжкай хворасці
памёр 11 сьнежня 1919 г. а 10 гадзіне раніцы і пахован у суботу, 13 сьнежня
на праваслаўных могілках у Коўні.

Гэту смутную для беларусаў вестку абвешчае
МІНІСТЭР БЕЛАРУСКІХ СПРАЎ.

Пачтовая скрынка.

(Пачатак гл. ў №№ 1 і 2).

15. Менскім рэдактаром. Цікава было бы
знаць, колькі і якія беларускія кнігі выданы ў Мен-
ску, чы у Вільні за час ад 1 сьнежня 1918 году, а не
які і дзе адчыніўся „беларускі рэстаран“! Вось якой
абвесткі шукае вока закардоннага беларуса ў мен-
скіх вестках. А дзеля таго, што не ведама які нумэр
трапіць заганіцу, абвестку гэту трэба дру-
коваць што дня.

16. М. Гарэцкаму. Часьць кніг атрымалі.
Дзякуем. Прышыкуйце, альбо прышлеце нам яшчэ
календар „Н. Н.“ за 1910 і 1911 г. г., камплекты:
„Вольнае Беларусі“ за 1917 г., „Грамадзяніна“,
„Беларускага Жыцьця“, — кнігі: „Зажынкі“, абодва
зборнікі песень А. Грыневіча, ўсю „Маладую Бе-
ларусь“, „Матчын Дар“ і ўсе „Сцэнічныя Творы“ мен-
скага выданьня.

17. Ёсім, хто хочэ вучыцца па беларуску.
Карыстайцеся такімі кнігамі: Букваром (граматкай)
Александры Смолічыхі, „Родным Краем“ (часьці I і
II) і Граматыкай Б. Тарашкевіча. Іх можна набыць
найхучэй ў Вільні: на Вострабрамскай вул. 9, чы
Завальнай вул. 7.

18. Я. Карнейчуку. Цяпер часьцей замест
беларускага гімна „А хто там ідзе“, ужываецца но-
вы „Адвеку мы спалі“, — ён болей падыходзіць да
сучаснага жыцьця.

19. „Фотографу“ ў Менску. „Скажы гадзіна,
— колькі дадзена?“ . . . А мо проста самагонкі нах-
ляўся!?

20. Беларусам заганіцай і ваеннапа-
лонным. „Часопісь“ і беларускія выданьня „Т-ва імя
Ф. Скарыны“ высылаюцца дарма толькі арганіза-
ваным гурткам, а не паасобку. Арганізуйцеся ў гра-
мады, чы культурна-просветныя гурткі.

21. Рукапісы, якія пасылаюцца ў „Часопісь“,
Рэдакцыя мае права папраўляць і зменьшаць па
меры патрэбы; благія творы назад не вертаюцца.

Абвестка.

Коўна. Вількамірская шаса, 41 б.

Загад Таварыства вельмі просіць
ўсіх нашых землякоў і прыяцелёў дастаў-
ляць нам, калі ў каго акажуцца непатрэб-
нымі, якія беларускія газэты з Вільні, Мен-
ску, Смаленску, чы Рыгі, чы іншыя выдань-
ня на беларускай мове, чы на другіх мовах
аб беларусах; а так сама сучасныя ра-
сейскія газэты, якія пішуць аб нашай
справі, чы старыя і старасьвецкія кнігі.

ЗАГАД.

Шануйце беларускую кнігу!

Прачытаўшы не кідай, а пакажы суседу! Калі чаго не зразумеў, спытай у Рэдакцыі!

НОВАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЧАСОПІСЬ у ЛІТВЕ

„ВАРТА БАЦЬКАУШЧЫНЫ“

(„Tevynes Sargas“ -- Стражь Отечества“).

Газэта N-га Беларускага Батальёну. Выходзіць пэрыядычна ў Літоўскай Чыннай Арміі.

„Таварыства імя Ф. Скарыны“

(ЧАСОВА ў КОЎНІ)

выдала вось якія новыя кнігі:

ЯЗЭП ВАРОНКО.

„Беларуская Справа да Міравой Нарады у Вэрсалі.“

Гістарычна-палітычны нарыс. Кошт 2 руб.

К. ЕЗАВИТАЎ. **Беларусы і палякі.**

Дакумэнты і факты з гісторыі акупацыі Беларусі палякамі ў 1918 і 1919 г.г. Кошт 10 мар.

М. ЗАСЕЦКІ.

Міністэрства Беларускіх Спрау

за 10 месяцаў існаваньня. Кароткі нарыс.

Кошт 1 аўксін.

Беларускае Выдавецкае Т-ства

„КРЫНІЦА“

у Вільні (Вострабрамская вул., 9)

выдала і прадае вось якія новыя кнігі:

Л. ГАРЭЦКАЯ. **„Родны Край.“**

Першая пасьля лемантара кніжка да чытаньня.
Кошт 4 рублі.

Л. ЧАРНЯЎСКАЯ.

„Дзяціныя Гульні.“

Сабраньне гульняў з нотамі. Кошт 1 руб.

МАКСІМ ГАРЭЦКІ.

„Невялічкі беларуска-маскоўскі слоўнік.“

Рэдакцыя Янкі Станкевіча. Кошт 7 марак.

„Менскае Асьветнае Выдавецтва“

выдала новую кнігу.

Л. ЧАРНЯЎШЧЫНКА.

„Родны Край“.

Другая пасьля лемантара кніга

да чытаньня.

Рэдакцыя Школьнае Камісыі

„Беларускага Навуковага Таварыства“.

Кошт 3 руб. 50 кап.

Беларускае Выдавецкае Таварыства

„ВЕДА“ (Вільня)

выдала новую кнігу:

А. СМОЛІЧ

„Географія Беларусі.“

Рэдакцыя Школьнае Камісыі Беларускага
Навуковага Таварыства.

Кошт 10 марак.

НОВАЯ ПОЧТОВАЯ ПІСУЛЬКА

„Беларускі штандар“ (у фарбах)

з тэстамэнтам Мацея Бурачка— „Не пакідайце мовы нашай беларускай, каб не умёрлі“
выдана „Таварыствам імя Ф. СКАРЫНЫ“.

НОВАЯ КНІГА

„НАША КРЫНІЦА“.

Другое чытаньне для пачатковых беларускіх
школ (з рысункамі). Злажыў Я. Лёсік.

МЕНСК.

Кошт. 3 маркі.